

Van meer dan één zijde⁹⁾ is beweerd, dat de schrijver, Dr v. Rhijn, hier het oog heeft op „gereformeerden van allerlei slag“. En al noemt hij hun naam niet, en al hebben wij geen enkele reden, om te veronderstellen, dat de auteur speciaal aan ons heeft gedacht — hij kan immers even goed aan den zelfkant van het gereformeerde leven zijn aandacht hebben gewijd — toch hebben onze persorganen den schoen naar zich toe getrokken, om te concluderen, dat hij niet past. Tenminste, dat hij ons niet méér past, dan een ander.

Zoo heeft ons eigen leven de vraag van het „gereformeerde farizeïsme“ gesteld en het vraagstuk reeds min of meer opgelost ook. Verschillende kerkelijke organen hebben zich tegenover Dr v. Rhijn in veroordeelenden zin uitgesproken; ook „De Reformatie“¹⁰⁾ deed het; en Da Laman heeft herinnerd aan een preek uit 1860 van Ds Zaalberg over den tekst: „Ziet toe, wacht u van den zuurdeesem der Farizeeën“, in welke preek de volgende passage voorkwam:

„Ze noemden zich Farizeeën, d.i. afgescheidenen. Kan ik het helpen, dat onze afgescheiden broeders geen Hebreuwsch verstaan, en daardoor dien ongelukkigen naam gekozen hebben?“

En dan, zoo voegt Ds Laman er aan toe.

„en dan gaat hij in die preek allerlei vragen stellen, met het doel om te doen uitkomen of de uiterste vroomheid, die zich naar vade regelen gedraagt; de eigenwaan, die zichzelf onder de uitverkorenen des hemels telt; de schijnrede der godzaligheid, die dille en konijn vertient; de heideloosheid, die zich afscheidt, andersdenkenden vervloekt en hen uit de synagoge werpt; de huichelarij, enz. enz., of dat alles niet duidelijk onder hen gevonden wordt.“

Men ziet, dat algemeen de indruk leeft, dat Dr v. Rhijn wel op de gereformeerden het oog had. Volkslogica zou tegenover deze opinie aanstonds kunnen werken met de oppervlakkige spreekwoordenwijsheid over den min, die zich excuseert en dus zich excuseert, alsmede over den schoen, die wordt aangetrokken, door wie hem passend vindt. Maar dit geeft geen oplossing; men zou wel doof moeten zijn, als men niet wist, dat, afgedacht nu van Dr v. Rhijn, ons door de tegenstanders ingevulde zondenregister telkens weer met deze punten van aanklacht „prikt“.

Voor ons doel is het nu verder van geen belang te weten, wat nu precies de nevengedachten van Dr v. Rhijn geweest zijn. Het is best mogelijk, dat de schuchtere stem¹¹⁾ gelijk heeft, die verklaart kwam, dat het wapen niet tegen de waarachtig gereformeerden, maar tegen karikatuur-gereformeerden gekeerd werd door hem. Want óók als Dr v. Rhijn aan anderen gedacht heeft, dan zijn er toch genoeg, die het gereformeerde op zichzelf altijd krachtens innerlijke noodzakelijkheid farizeeën vinden. En wie zichzelf onderzoekt voor God, zal ook deze „brieven“ voor Hem neerleggen, opdat zijn overtuiging alleen op goede gronden ruste, dat hij een „brief“ van Christus is, den ook door Farizeeën gekruiste. Een brief, bezorgd door den dienst van Paulus, den voormaligen farizeeër.

K. S.

⁹⁾ B.v. „Geref. Kerkhede v. Leiden“ (Ds Bouwman), „Geref. Kerkh. v. Drenthe en Overijssel“ (Ds Laman), „Geref. Kerkh. v. Amsterdam (redacteur niet vermeld). Andere bladen in gelijken zin.

¹⁰⁾ 1 Mei 1925.

¹¹⁾ Van B. in „Fraternitas“, Groot-Geref. Studentenblad, Rid. J. H. Donner, 10 Juni 1925, bl. 123—125.

UIT DE SCHRIFT.

Een pilaar in den tempel.

Houdt wat gij hebt, opdat niemand uw kroon neme. Die overwint, ik zal hem maken tot een pilaar in den tempel mijns Gods. En hij zal niet meer daaruit gaan.

Openb. 3:11—12.

De kleine kerk van Philadelphia had groote zegeningen ontvangen. Rijke gaven des geloofs en der standvastigheid waren haar toevertrouwd. Zij mocht getrouw zijn in het getuigen, kloek in het belijden, ijverig in het arbeiden, vast in het vertrouwen, geduldig in de yerdrukking.

Doch juist omdat zij zooveel had, was het gevaar groot veel te verliezen, want wie hoog staat kan diep vallen.

Daarom roept de verheerlijkte Heiland haar toe: houdt wat gij hebt.

Dit houden of bewaren kan niet in eigen kracht geschieden. 't Is Israels God, die krachten geeft.

Laat er dan biddend verlangen zijn naar den komenden Koning, wiens komst het heil der Zijnen volmaakt.

Nog is het de tijd van wachten, waken, worstelen, werken; maar reeds is de Verlosser onderweg.

Die roeping komt ook tot de strijdende kerk van onzen tijd, tot alle belijders van Christus; bewaar nog moedig wat gij van uw God hebt ontvangen. Laat den boezen vijand het u niet ontrukken.

Nog is immers het volk des Heeren hier beneden in den heiligen oorlog. Nog mogen de krijgsknechten Gods de wapenen niet afleggen.

Zij zijn toch omringd van doodsvijanden, die het

op hun ziel toeleggen en de victorie hun zoeken te rooven.

Maar van verre zien zij de gouden kroon der overwinning reeds blinken.

Nog een wijle volhouden, nog een laatste worsteling — en, zij hebben het eindpunt bereikt.

Doch juist die laatste strijd is zoo zwaar.

Dan spant de vijand alle macht in om de overwinning te verijdelen en de kroon u te doen ontgaan.

Bidden wij maar dagelijks om de genadige hulp van God, opdat we staande mogen blijven, opdat we houden wat we hebben en, wettiglijk strijdend, de kroon mogen ontvangen.

Dan roemen we niet in eigen kracht.

Maar we belijden: wij zullen de eerkroon dragen, door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen.

En zie dan hoe Christus bezig is Zijn worstelend volk met schoone beloften te verwikelen. Beloften voor deze, maar vooral voor de toekomstige wereld.

Hier opent Hij de poort des hemels en gunt den vermoeiden strijders een inblik in de zalen van het eeuwige licht.

Zij zijn er nog niet aan toe, maar ze weten, dat die zalige vreugde hen wacht; dit versterkt het hart en geeft moed nog een wijle vol te houden, tot de dag der verlossing aanbreekt.

Die overwint, ik zal hem maken tot een pilaar in den tempel mijns Gods.

Verheven beeldspraak!

Hier een stroohalm, door alle winden opgezweept, broos en zwak.

Daar een pilaar, een dragende zuil, een onbeveegbare kolom in den goddelijken tempel.

Hier staat dikwijls alles voor het besef weer wankel; maar daar zal blijken hoe betrouwbaar Gods werk is, zoo vast als een tempelzuil.

Deze belofte is in staat het hart der kinderen Gods van vreugde te doen kloppen.

De overwinnaars in den geestelijken strijd ontvangen een onvergankelijke orfenis.

Zij worden „zuilen“ in den goddelijken tempel, en er zal geen vijand meer zijn, die met Simsons kracht deze pilaren uit haar plaats beweegt.

Worden zij hier op aarde uit de hope des evargelies maar al te dikwijls bewogen, moeten zij hier nog in vrees en beving hun zaligheid werken, daar is alle vrees buitengesloten en heeft voor volle zekerheid plaats gemaakt.

Hier nog angstig worstelen, opdat niemand de kroon neme; daar de blijde en blijvende zegepraal, het goede deel, dat niet meer weggenomen kan worden.

Vertrouw er op, gij twijfelmoedige, de Heere zal voleinden wat Zijn hand begon.

Uw wijken zal geen bezwijken worden, uw hinken geen zinken.

Gods beloften zijn getrouw en waarachtig.

F. C. M.

KERKELIJK LEVEN.

De nieuwe Leidsche Vertaling.

III. (Slot.)

Zijn derhalve de gevoelens van de bewerkers der Leidsche Vertaling van dien aard, dat men zich afvraagt, of het van hun standpunt niet immoreel moet worden geacht om een boek, dat „sommigen groote schade aanbrengt“, dat in sommige deelen „laag“, „verderfelijk“, „kwaad“, „onwaar“ is, het spreekt vanzelf, dat ook de vertaling zelf daarvan het stempel moet dragen.

Ver behoeft men daarvoor niet eens te zoeken. Men heeft het begin van Genesis 1 slechts op te slaan.

Dat luidt in deze vertaling: „Toen God een aarvang maakte met de schepping van hemel en aarde — de aarde was woest en vormeloos, duisternis heerschte op den oceaan, en Gods geest dekte het water — sprak God: Er zij licht! en er was licht!“

De majestueuse aanvang: „In den beginne schiep God den hemel en de aarde“, is hier vervallen.

En dat niet, omdat die door diepere bestudeering van het Hebreuwsch onhoudbaar was geworden. Volstrekt niet.

Iedere Hebraïcus zal het u toestemmen, dat die vertaling op zichzelf heel goed mogelijk is.

Maar nu komt er iets anders bij.

En dat kan goed illustreeren, hoe het allerminst hetzelfde is, wie vertaalt, als het maar een grondig kenner van het Hebreuwsch is.

Gunkel e.a. willen van dat heerlijke beginvers niet weten, omdat dit niet strookt met wat zij uit babylonische en andere kosmogonische opdiepten.

Daarin is geen sprake van een wereldschepper, maar alleen van een wereldformeerder.

Daarmee nu wil men Gen. 1 in overeenstemming brengen.

Men vertaalt dan zóó, dat het woord „schepping“ op hetzelfde neerkomt als „formering“.

Dat God hemel en aarde, die er tevoren niet waren, door Zijn machtwoord in het aanzijn riep, is zoo uit de vertaling weggewerkt.

God vond — zoo stelt de nieuwe vertaling het voor — de aarde woest en vormeloos — en nu had zijn schepping geen ander doel dan aan het bestaande een vorm te geven.

Het eerste schappingswerk Gods wordt hier alzoo uitgehaald.

Uit deze vertaling van deze enkele verzen is ook reeds de houding van deze overzetzers tegenover de leer der Heilige Drieëenheid merkbaar.

In „Gods geest“ wordt het woord Geest met een kleine letter begonnen.

In Ps. 33:6, wordt Geest door „adem“ vertaald.

In Ps. 139:7 heet het weer: „Waarheen zou ik uw geest ontkopen?“

Jesaja 63:10 geeft te lezen: „Maar zij waren wedschapspijp en krenkten zijn heiligen geest“.

In dit verband treft het ook, dat God, nu eens met, dan weer zonder hoofdletter wordt geschreven.

Zoo is er sprake van den „god der Hebreëen“ (Ex. 9:1), „Jahwe, uw God“ (Lev. 20:7), „mijn rechtzaak ontgaat aan mijn god“ (Jes. 40:27) en zoo op duizende andere plaatsen.

Natuurlijk staat hier op den achtergrond de gedachte, dat de God Israëls evenzeer een nationale god was als de goden der andere volkeren.

Dat een modernistische vertaling even bruikbaar is als een Gereformeerde, blijkt hieruit reeds onwaar te wezen.

Het zal niet noodig zijn de voorbeelden te vermenigvuldigen.

Ook wijzen we niet op smakeloosheden als „Met de geboorte van Jezus Christus is het zoo gegaan“ (Matth. 1:18), welke in de vertaling van het Nieuwe Testament niet zeldzaam zijn.

HEPP.

GEESTELIJKE ADVIEZEN.

Dienst der gebeden.

Aan de beurt van beantwoording is nu een vraag van een onzer lezers, rakende den dienst der gebeden. Deze: „Als er in onze kerkdiensten voor onze Koningin en het Vorstelijk Huis geboden wordt, zou u dan daarbij ook durven bidden voor behouden thuiskomst der Koninklijke familie, als deze op Zondag een onnodige rijtoer maakt met een rijtuig met vier paarden ervoor? Of acht u zulks heel gewoon?“ Ik geef de vraag voluit zooals ze gedaan werd. Ik doe dat, omdat ik, voor ik haar beantwoorden ga, over de vraag zelf iets wil zeggen.

In de eerste plaats over den toon, waarin ze schijnt gelezen te willen worden, en dus ook gesteld schijnt te zijn.

Ik kan me vergissen, en mogelijk zou ik de vergissing dan niet begaan, als ik den schrijver persoonlijk kende; maar er is iets in den toon, dat me niet bevalt; iets scherp, iets bitter, iets hoogs ook, in dat laatste: „of acht u zulks heel gewoon?“ Zou iets van: „of kan er dat bij u óók al door?“

Voel ik daarin goed, dan zou ik willen zeggen: laat die toon onder ons geen ingang vinden. Laat ons, vooral in publieke gedachtenwisseling, vriendelijk blijven en als we iemands oordeel vragen niet half te verstaan geven, dat we wel niet verwachten het antwoord te zullen ontvangen, dat ons het eenige juiste schijnt.

Een tweede opmerking geldt den vorm en daarmee eigenlijk ook reeds den inhoud der vraag.

De vorm is niet die van een verzoek om voorlichting in een zaak waarmee men zelf niet uit den weg kan, maar een onderzoek naar wat hij, dien de vraag wordt gesteld, in een gegeven geval zou doen. En ik mag wel zeggen — maar ik doe het heusch niet in onvriendelijke toon — dat voor dergelijk onderzoek deze rubriek niet bestemd is.

Maar misschien lees ik de vraag wat erg kritisch, en was er van wat ik er in aanvoelde niets in 't hart van den steller. Nu, dan beschouw de deze opmerkingen als niet gemaakt.

Doch nu heb ik er nog een, die ik in elk geval laat gelden.

't Is deze, dat ik het onder alle omstandigheden bedenkelijk acht H. M. de Koningin, in haar doen en laten, onderwerp te maken van publieke discussie.

Natuurlijk valt ook haar publiek optreden onder het Christelijk oordeel. Maar, als daarin iets is, dat de christelijke consciëntie kwetst, zijn er nog andere wegen dan openbare kritiek en afkeuring, om ons oordeel uit te spreken. Ik acht, dat men dan zijn bezwaar het best H. M. zelve kenbaar maakt bij persoonlijk schrijven. Dat eischt het Woord tegenover broeders en zusters. Dat vorderen, dunkt me, óók de hoogachting en de liefde die we onze Koningin toedragen, en de eerbied dien we Haar om Gods wil schuldig zijn. De slechte zeden die in andere kringen almeer in zwang komen, moeten wij, Christenen, vooral in een tijd waarin het gezag zoo statsematig neergehaald wordt, niet navolgen, maar door beter voorbeeld tegenstaan.

Doch nu eindelijk dan het antwoord op de vraag gelezen, alsof ze luidde: Is het geoorloofd in den dienst der gebeden te bidden voor de behouden thuiskomst van H. M. de Koningin, als zij des Zondags een onnodigen rijtoer maakt?

Ik kan me moeilijk voorstellen, dat zoo een onnodige rijtoer van de Koningin en een kerkdienst samen vallen, een Dienaar des Woords, althans onder gewone omstandigheden — bij buitengewone omstandigheden doet men nu eenmaal anders dan gewoon — als bij in zijn gebed ook H. M. de Koningin gedenkt, nu juist voor Haar behouden thuiskomst van dien rijtoer zal bidden. Wilde men het gebed voor ons Koninklijk huis, altoos zóó verbinden aan bepaalde verrichtingen onzer Vorstin, men zou het spoedig van al zijn waardigheid en ernst berooven.

Vrager zal dat wel met me eens zijn. En dus óók, dat zijn vraag weinig praktisch belang heeft. Maar, als hij dit toegestemd heeft, zal hij zeggen: Geel 't zal weinig voorkomen, dat saamtrefen van een kerkdienst en een rijtoer der Koningin, en 't zal zelden gebeuren, dat een Dienaar des Woords in dat geval voor behouden thuiskomst van H. M. zal bidden; maar

als het gebed zijn gebed, eigenlijk dat zulk een rijtoer der oordeel, streken dag.

Me dunkt zal vinden of het na met het gebede geva van haar groot onhe deze vraag wijzen.

Door er voeden schijnt aan o zelf zondag voegt gena om de beh meer nog v

Nu, dan K.

Voor w bespreken me voork punt van e ling moete

Immers er toe kw in te sla

aanvaarder van de ex

Natuurlij is, die een geveus, die zijn, maar

mel de ri neer het e betref e

staf te ge

Als de sproken te noemen G

Fechner.

Reeds op t cent in de

jaar was; physica te langdurige

leges had aan de zelf

De bedo te vinden, komen teg

die in zijn deze leven

sich“). D fleurige lev

dooden aton volle were

anledige, Maar hij

laat uitkor De wereld

De empiri zoogenaam

Fechner vi welke zeke

parallelen dat ook de

worden ge

gegaan en gekend.

Duidelijk het eerste v

te der scheen.

Maar ve standpunt,

werk: „Di Nachian

Hier spr geestelijke

verschillen zelfde weze

alleen maa volge van e

uit wij de

Laat me

zij 87 v.v.)

volgt:

„Waar n

rdt hier alzo
verzen is ook
ers tegenover
kbaar.
d Geest met
em" verlaaid
arheen zou ik
ar zij waren
en geest".
God, nu ons
dt geschreven
ler Hebreëen"
20:7). „mijn
en. 40:27) en
grond de ge-
een nationale
keren.
ven bruikbaar
reeds onwaar
elden te ver-
eden als „Met
st zoo gegaan"
an het Nieuwe

HEPP.

N.

nu een vraag
ist der geboden
t onze Koningin
nu u dan daarbij
iskomst der Ko-
een onnoodige
waarden ervoor?
de vraag voluit
omdat ik, voor
raag zelve iets
vaarin ze schijnt
gesteld schijnt

zou ik de ver-
rijver persoonlijk
t, dat me niet
hoogs ook, in
roon?" Zoo iets
or?"

willen zeggen:
g vinden. Laad-
ing, vriendelijk
ragen niet half
verwachten het
het eenige juiste

r m en daarmee
raag.

om voorlichting
it den weg kan.
de vraag wordt
en. En ik mag
niet in onvriende-
oek deze rubriek

vat erg kritisch.
niets in 't hart
leze opmerkingen

ik in elk geval

standigheden be-
a haar doen en
a discussie.
treden onder het
iets is, dat de
og andere wegen
ons oordeel uit te
ezwaar het best
lijk schrijven. Dat
en zusters. Dal-
ing en de fiede
s gebied dien we
chte zeden die in
nen, moeten wij
et gezag zoo stel-
elgen, maar door

el op de vraag-
oorloofd in den
behouden thuis
zij des Zondags

oo een onnoodige
redienst samen
os onder gewone
omstandigheden
zwoon — als hij
igin gedenkt, nu
van dien rijtoer
or ons Koninklijk
alde verrichtingen
van al zijn waat

tijn. En dus ook
ang heeft. Maar,
ij zeggen: Goel-
en van een kerk-
en 't zal zeld-
rds in dat geval
zal bidden; maar

als het gebeurde en als een Dienaar dan zoo bad, zou
zijn gebod dan den Heere welbehagelijk zijn? Dat is ook
eigenlijk de kern van z'n vraag. Blijkbaar vraagt hij,
dat zulk een gebod medeplichtig zou maken aan den
rijtoer der Koningin en daarmee aan een, ook naar mijn
oordeel, stellig min-gewenschte ontspanning op des Hee-
ren dag.

Me dunkt, dat onze lezer het antwoord gemakkelijk
zal vinden door de tegenovergestelde vraag te stellen:
of het naar Gods wil, of het in overeenstemming
met het gebod der naastenliefde zou zijn, in het onder-
scheiden geval te wenschen, dat H. M. niet behouden
van haar rit mocht terugkeeren, dat haar daarbij een
groot onheil overkwam? Een bevestigend antwoord op
deze vraag zal hij onmiddellijk met verontwaardiging af-
wijzen.

Door er plaats aan te geven in z'n hart, zou hij
voelen schuldig te worden tegen het zesde gebod.

Hij zou hartelijk H. M.'s behouden terugkomst be-
geeren, en er zich geen oogenblik ongerust over maken,
dat hij daarmee haar doen voor zijn rekening nam.
En voorzover dat doen hem zonde scheen, zou hij
er aan denken zooals Jezus op Golgotha dacht aan die
Heim aan het kruis sloegen en de stervende Stefanus
aan die hem steengiden. Hij zou bedenken, dat als onze
naaste zondigt, de handhaving van het recht Gods niet
staat aan ons, maar aan den Heere, en dat het ons, die
zelf zondaars zijn en alleen door genade kunnen bestaan,
voegt genade voor hem in te roepen. Hij zou bidden
om de behouden thuiskomst der Koningin, en hij zou
meer nog voor Haar bidden.

Nu, dan is daarmee zijn vraag ook beantwoord.
K. F.

WIJSBEGEERTE.

Iets over zielkunde.

Fechner.

Voor we zoover zijn, dat we verder iets gaan
bespreken van de experimenteele zielkunde, wil het
me voorkomen, dat we het meer wijsgeerig stand-
punt van enkele van de baanbrekers van deze rich-
ting moeten leeren kennen.

Immers dan ook verstaan we, hoe deze mannen
er toe kwamen, de door hen voorgestane richting
in te slaan, en wat hun bedoeling was bij het
aanvaarden van hun werk en bij het propageeren
van de experimenteele richting als de eenig juiste.

Natuurlijk beteekent dat niet, dat zoo er iemand
is, die een onjuiste richting voorstaat, ook de ge-
gevens, die hij aan de wetenschap verschaft, onjuist
zijn, maar wel is het gewenscht rekening te houden
met de richting, die ze vertegenwoordigen, wan-
neer het er op aankomt hun werk, voorzover het
betreft een beoordeeling naar principiële maat-
staf te geven, te waardeeren.

Als de eerste, die in aanmerking komt, om be-
sproken te worden, zullen we dan zeker wel mogen
noemen Gustav Theodor Fechner.

Fechner werd geboren in Niederlausitz in 1801.
Reeds op twee-en-twintig-jarigen leeftijd was hij do-
cent in de natuurkunde, en toen hij drie-en-dertig
jaar was, werd hij benoemd tot hoogleraar in de
physica te Leipzig. Negen jaar later werd hij, na
langdurige ziekte, gedurende welke hij zijn col-
leges had gestaat, hoogleraar in de filosofie
aan dezelfde Universiteit.

De bedoeling van Fechner was, een wijsbegeerte
te vinden, die uitging van de ervaring. Hij wil op-
komen tegen de mechanische wereldbeschouwing,
die in zijn tijd nog veelal opgedeld deed. Hij noemt
deze levensbeschouwing, die van het „Nachtan-
sicht". Deze, zoo zegt hij, wil alle kleurige en
fleurende leven oplossen in een levenloze, zinloze,
doode atomenwerveling; deze wil de lichtende, zin-
volle wereld, met haar levensorde maken tot een
anledige, duistere, onkosmische nachtgeboorte.

Maar hij zoekt naar de wereldbeschouwing, die
laat uitkomen, hoe alles leeft en werkt in God.
De wereldbeschouwing van het „Tagesansicht".

De empirische grondslagen nu van deze leer, het
zoogenaamde pan-en-theïsme (al-in-God-leer) wil
Fechner vinden in zijn „psycho-physiek", volgens
welke zekere gebeurtenissen in het zieleleven hun
parallellen vinden in het lichamelijk bestaan, zoo-
dat ook de gebeurtenissen in het zieleleven kunnen
worden gemeten en gewogen, kunnen worden na-
gegaan en in haar wetmatigheid kunnen worden
gekend.

Duidelijk komt dit standpunt van Fechner uit in
het eerste van zijn twee groote werken: „Eleme-
nte der Psychophysik", dat in 1860 ver-
scheen.

Maar veel klaarder nog spreekt zijn wijsgeerig
standpunt, in het laatste van zijn leven uitgegeven
werk: „Die Tagesansicht gegenüber die
Nachtansicht".

Hier spreekt hij onomwonden uit, dat hij het
geestelijke en het lichamelijke slechts ziet als twee
verschillende openbaringswijzen van een en het-
zelfde wezen, — terwijl deze openbaringswijzen zich
alleen maar verschillend aan ons voordoen tenge-
volge van een verschillend gezichtshoek, vanwaar-
uit wij de dingen zien.

Laat me U een stukje uit het laatste boek (blad-
zij 87 v.v.) mogen weergeven. Fechner schrijft als
volgt:

„Waar nu naar de „dagkijk" op de wereld niet

alleen menschen en dieren, maar zelfs planten en
steen en sterren een eigen ziel hebben, zal daar
ook niet het kristal zulk een ziel willen hebben?
Ik meen, dat moet wel zoo zijn. Immers wanneer
het licht niet slechts in menschen en dieren, maar
ook — daarbovenuit gezien dan — wanneer zijn
kleuren en glansen worden ervaren, zoo zal de bij-
zondere wijze, waarop een kristal het licht brengt,
op een bijzondere wijze eveneens worden ervaren.
Wilt ge nu dit schitteren van het licht in het kristal
rekenen als een zaak van een bijzondere ziel, zoo
staat U dat volkomen vrij. En evenmin als gij er
door gehinderd wordt, dat het uw geest is, die ge-
waarwordingen heeft, maar dit toch tenslotte de
algemeene geest is, zoo min wordt de algemeene
geest gehinderd om toch ook weer uw gewaarwor-
dingen te hebben. Maar indien gij, wanneer ge
het licht van het leven op uwe wijze waarmaakt,
zegt, dat gij een geest hebt, waarom kunnen we
dan ook niet zeggen, dat een kristal een geest heeft,
die toch ook het licht op geheel eigen wijze we-
kaatsen kan? En zoo heeft een diamant de schoon-
ste van al die kleine zielen, de geslepenen zelfs
eene door opvoeding (!) gevormde, veredelde, en dat
weer het schoonste, wanneer de diamant is aan den
vinger van iemand, die een nog hooger en schoo-
ner ziel in het hoofd, dat daarboven regeerend staat,
bezit."

Deze aanhaling laat aan duidelijkheid, naar we
meenen, niets te wenschen over. Hier is het mysti-
cistische pan-en-theïsme heel duidelijk uitgesproken.

Maar we mogen dan ook niet nalaten, op het
gevaarlijke van dit standpunt te wijzen. Of, eigenlijk
kan hier van „gevaar" niet eens worden gesproken.

Hier is een opvatting, die met de christelijke
niets heeft te maken.

De ziel van den mensch is tenslotte van een-
zelfden aard als de ziel van een stuk delfstof.

En nu is dat wel zóó, dat die steen b.v. alleen
daarom een ziel heeft, wijl hij in God is, gelijk
alles in God is, — maar dan wordt toch die ziel
van dien steen of opgeheven tot een stuk God —
vergun mij de uitdrukking — en krijg ik prac-
tisch een pantheïsme van de meest sterke con-
sequentie; of de ziel van den mensch wordt neer-
gehaald tot een bepaalde wijze van reflectie van
het onpersoonlijke Al-Licht, dat Fechner dan God
gelieft te noemen.

Dat nu op dit standpunt er van een onsterfelijke
ziel van den mensch, in onderscheiding van de ziel
van het dier, geen sprake kan zijn, is licht te
verstaan.

Maar eveneens begrijpen we dan, dat men wel
heel goed kan waardeeren, dat Fechner op het leven
van de ziel weer zoo sterken nadruk heeft gelegd —
dat hij zich daarmee heeft verheven boven het zoo
platte, niet aan een ziel geloovende, materialisme
— maar van een jubel om „de overwinning der ziel"
behoeft bij het optreden van Fechner nog geen sprake
te zijn.

Immers zijn wijsgeerig standpunt doet zijn ziel-
kunde in den meest eigenlijken zin van het woord
zijn een „zielkunde zonder ziel".

Met de eigenschappen, die de Schrift aan de
ziel van den mensch toekent, wordt er door Fechner
niet gerekend. En hoevele mooie ontdekkingen
we ook aan hem te danken hebben — zij het dan
ook, dat de naar hem genoemde wet, die we reeds
bespreken, tevens den naam van Weber draagt —
datgene, wat Fechner ons wilde bewijzen met
zijn „psycho-physik", zijn stelling van het pan-
en-theïsme, zal hij voor ons nimmer bewijzen kun-
nen, wijl zijn thesis in strijd is met het woord
van onzen God.

En al erkennen we, dat „de kromme stok" van
Fechners theorie, voor de zielkunde inderdaad wel
eenige „rechte slagen" heeft gegeven — zijn wijs-
geerig standpunt blijft voor ons dan toch ook maar
een „kromme stok".

J. W.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

De beschrijving van de geschiedenis van den schoolstrijd.

Prof. Dr A. Goslinga, Hoogleraar aan de Vrije
Universiteit, heeft de publieke zaak, maar inzonder-
heid ons onderwijs, en nog meer speciaal ons
christelijk onderwijs een grooten dienst bewezen
door zijn voordracht, die hij heeft gehouden op
het philologen-congres te Groningen, den 15en April
van dit jaar.

Onder den titel, die het opschrift van dit artikel
is, kwam zijn rede uit bij de Uitgeversmaatschappij
„Holland" te Amsterdam.

Al dadelijk treft het, dat Prof. Goslinga zoo ge-
heel in zijn onderwerp inzigt, en het met zoo groote
liefde behandelt. Dit verwondert ons niet. Immers
voor een man van de moderne school moge, om
zuiver wetenschappelijke redenen, het onderwerp
aantrekkelijk zijn, het is toch immer een min of
meer stremmende invloed, die er moet uitgaan van
het besef, dat hij het beschrijven van de geschie-
denis van den schoolstrijd zoo dikwijls moet worden
geconstateerd, dat juist door menschen van de
zoogenaamd liberale school op zoo geheel onlibe-
rale wijze is opgetreden.

Maar des te meer waardeeren we het, dat Prof.
Goslinga in dezen kring dit onderwerp heeft be-
handeld.

Met de bedoeling, om bij allen, die in het chris-
telijk onderwijs belang stellen en die zich den
schoolstrijd nog herinneren als een stuk machtig
christelijk leven in Nederland, de neiging te wekken,
dit uitgaafje te koopen, geven we hier een kort
overzicht van hetgeen Prof. Goslinga in zijn bro-
chure (referaat) zegt.

Naar aanleiding van een opmerking van Prof.
G. tegen Prof. Casimir op een vorig congres, dat
het toch wel gewenscht was ook eens de historie
van den schoolstrijd, of liever (wat voor Nederland
bina hetzelfde is) van het onderwijs in de werk-
zaamheden van het congres op te nemen, werd
Prof. G. door het congres verzocht, zijn bedoeling
eens nader uiteen te zetten.

Zoo ontstond dit referaat, en wij zijn dankbaar,
dat het zoo geloopt is, dat wij het hebben.

De schrijver begint met te constateeren, dat het
met de geschiedenis van het onderwijs droevig ge-
steld is. Vooral wanneer we denken aan de we-
tenschappelijke beoefening van de historie van
het Lager Onderwijs.

Omtrent het Hooger Onderwijs bestaan er althans
werken, die — zij het ook een bepaalde periode,
en zij het dan ook dikwerf nog van een bepaalde
Universiteit — toch prachtmateriaal bieden, en die
hebben gezorgd, dat er heel wat gegevens werden
bewaard.

De historie van het M. O. is nog zeer jong —
en Inspecteur Bolkestein heeft daarvan al heel
wat beschreven.

Maar met het L. O. staat het anders.

De oorzaak daarvan zal voor een goed deel wel
moeten worden gezocht in het feit, dat deze ge-
schiedenis geen onderwijsvak was op onze Uni-
versiteiten — dat er ook daardoor geen proef-
schriften verschenen, die een bepaald onderdeel
dezer historie behandelden, en dat ook op andere
wijze de aandacht op dit belangrijk domein van
de geschiedenis niet werd gevestigd.

Weliswaar heeft de allerlaatste tijd ons iets ge-
geven, dat voor de opvoeding beteekenis heeft,
maar in het algemeen kan wel worden gezegd, dat
het terrein nog vrijwel braak ligt.

Wat we hebben, is dikwerf werk van onder-
wijzers, zoo gaat Prof. G. voort. En dat werk heeft
het nadeel, dat het meestal niet zoo heel betrouw-
baar is, zoolang het gaat om een tijd, waarom-
trent de schrijver niet uit eigen herinnering kon
putten. Bovendien heeft men teveel heel het terrein
willen overzien — had men zich gegeven aan
de studie van een onderdeel, dan had men mis-
schien iets kunnen bereiken, dat wetenschappelijk
gezien, veel meer waarde had. Weliswaar mogen
we niet vergeten, dat veel wordt verklaard, wan-
neer we bedenken, dat het de schrijvers meestal
te doen was, om een handboek te geven voor een
examen. Maar hoezeer dan ten dezen het werk te
waardeeren is — wetenschappelijk is het toch niet
dat, wat we behoeven.

De armoede van onze kennis op het besproken
terrein wil Prof. G. dan verder demonstreeren met
de bespreking van een periode uit den school-
strijd.

De historie van den schoolstrijd moet beginnen
bij de wet van 1806 — immers die heeft een halve
eeuw lang ons onderwijs beheerscht. Nu zijn we
over de wetten van 1801, 1803, 1806, wel goed
ingelicht. De namen Meylink en Pater Hontzen be-
teekenen hier veel.

Maar dan verder!

Er is wel het werk van Groen medestander
van Otterloo, van Valburg, maar dit werk is afge-
dacht van zijn typischen, dikwijls onwetenschap-
pelijken vorm, op meer dan één plaats zóó, dat
het om herziening vraagt. Denk maar eens aan
de ingewikkelde vragen, die zich voordoen, in de
jaren van den Belgischen opstand. Immers de his-
torie van ons onderwijs is ook met de kwestie van
dien opstand telkens weer verweven.

„Komt men na 1865, dan wordt de toestand
bepaald wanhopig", zoo zegt Prof. G. Zeker, de
werken van De Jongh en van Kuiper hebben hun
verdienste. Maar uit technisch oogpunt staan ze
volstrekt niet hoog. Staat het allerbelangrijkste vast
— zoodra men er meer van weten wil „wordt het
haast kappen in een oerwoud".

De geschiedenis van ons onderwijs en onzen
schoolstrijd is in die jaren geheel vastgegroeid aan
de politieke geschiedenis, waarin belangrijke mo-
menten zijn, de samenwerking tusschen de Room-
schen en de liberalen, de scheiding, die er tus-
schen die twee groepen komt, en het samengaan
daarna tusschen de anti-revolutionairen en de
Roomschen.

Als een voorbeeld van traditioneel onjuiste ge-
schiedenis-beschrijving, oorzaak, waarom ook zoo
noodig er een wetenschappelijke beschrijving ko-
men moet, geeft Dr G. b.v. dit:

„Het volgende voorbeeld diene, om U dit dui-
delijk te maken (nl. dat de geschiedbeschrijving uit
deze periode meestal niet zoo heel betrouwbaar
is). U kunt overal lezen, dat Kuyper Kappeyne's
schoolwet „de scherpe resolutie" heeft genoemd. Toch
is dat zoo niet.... Het heeft mij getroffen, dat